Ritmikai ismeretek kialakítása

TURMEZEYNÉ HELLER ERIKA

Fogalmak tisztázása

- Ritmus: hangok egymáshoz viszonyított időtartama.
- Egyenletes lüktetés = mérő: zenei „pulzus”.
- Ütem: a lüktetések csoportosítása hangsúly szerinti egységekbe.
- Metrum = mérték: lüktetésre és ütemrendre egyaránt alkalmazzák.
- Tempó: a zenei folyamat sebessége.

A tudatosítandó ritmikai jelenségek

- Ritmusértékek
- Ritmusképletek (= több értékből álló egység: szinkópa, éles, nyújtott)
- Ütemfajták

A ritmikai ismeretszerzés előfeltételei (már az óvodában megvalósulhat)

1. Ritmikai tapasztalatok szerzése (saját mozgáson és érzékszerveken keresztül), a ritmikai jelenségek képzetének kialakítása:

- Dalok, dalosjátékok tanítása és MOZGÁSOS JÁTÉKA.
- Biztos metrumérzék = egyenletes lüktetés követése saját mozgással.

2. Ritmuselvonás képessége (= dalok ritmusának hangoztatása éneklés nélkül), dalazonosítás ritmusról.

Ritmikai ismeretek tudatosításának sorrendje

- Negyed
- Nyolcadpár
- Negyed szünet
- Kettes ütem
- Fél érték és szünete
- Egész érték és szünete
- Négyes ütem
- Egyedülálló nyolcad és szünete
- Szinkópa
- Pontozott félérték
- Hármas ütem
- Éles és nyújtott ritmus
- Háromnyolcados ütem

1-2. osztályban csak gyakorlóneveket (= tá, titi stb.) használunk, harmadiktól a ritmusértékeket is megnevezzük.

Az ismeretszerzés szakaszai (vö. dallami ismeretek kialakítása)

1. A ritmusérték/ütemfajta képzetének kialakítása (több órán keresztül)
   - Azt tartalmazó több dal hallás utáni tanítása
   - A lüktetés és az új jelenség összehasonlítása saját mozgással, (elsőben ikonikus ábrázolással is) változatos módokon
2. Tudatosítás (korábban tanult dalon, 1 órán belül)
3. Bevésés, gyakorlás (= készségfejlesztés, több órán keresztül)

A tudatosítás mozzanatsora

1. A tudatosításhoz kiválasztott dal
   - éneklése, játéka
   - részlet kiválasztása (lehetőleg a dal elejéről)
   - ezen ritmuselvonás
2. Megfigyelés
   - Az új érték/ütemforma viszonyítása a mérőhöz

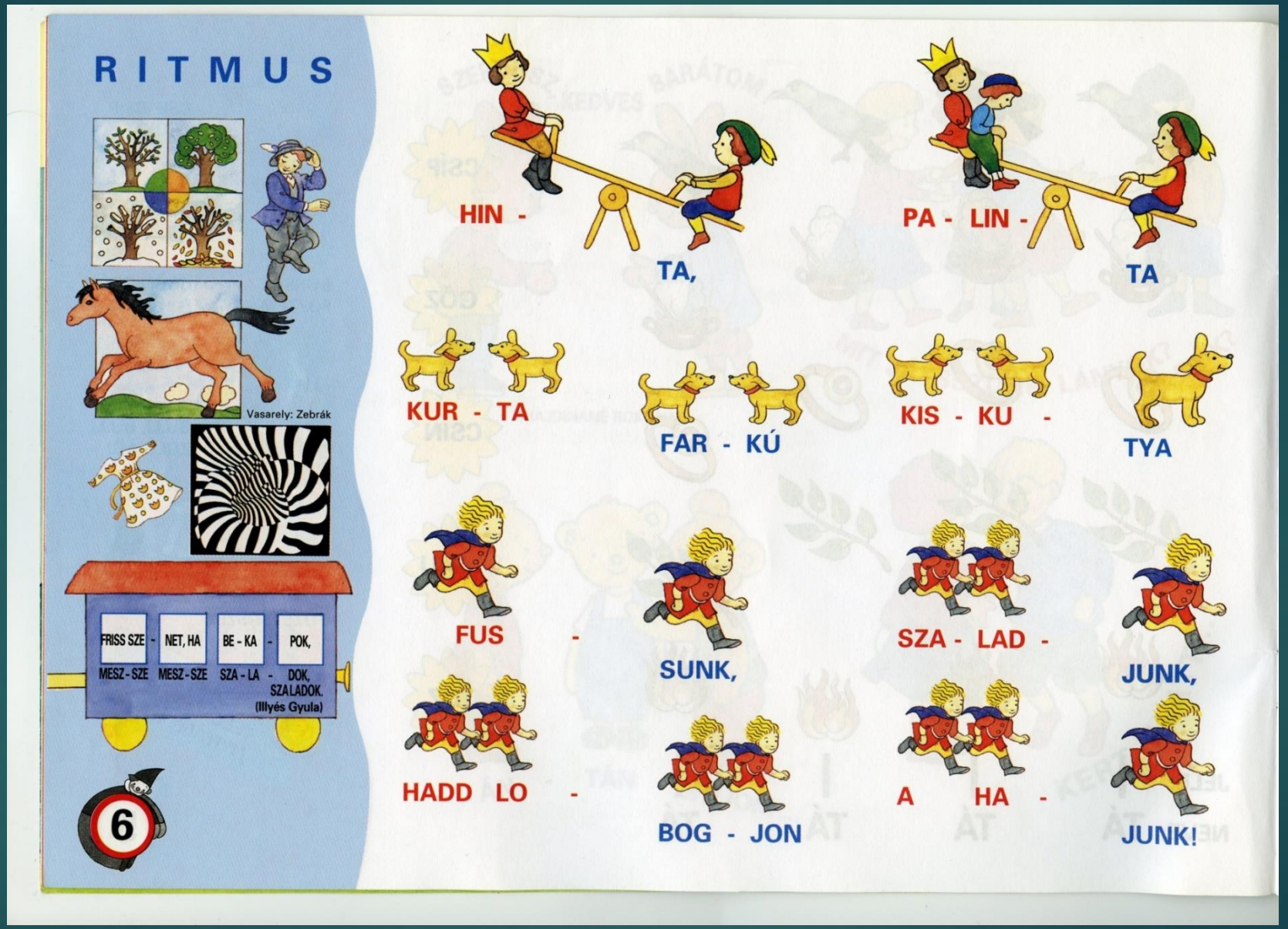

Forrás: Bánki – Kismartony: Zene - játék

3. Az új érték/ütemforma tudatosítása

- A tudatosításra kiválasztott motívum szótagjai a táblán, összehasonlítva és jelölve a mérőütések helyével.
- Nevének, gyakorló nevének, jelének, megismertetése
- A tudatosításra kiválasztott motívum lejegyzése a táblán, majd olvasása gyakorlónévvel.
- A teljes dal szöveges éneklése, játéka.

4. Alkalmazó ellenőrzés: korábban tanult dalokban az új ritmikai jelenség felismerése.

A hangzás – név – jel asszociációs kapcsolat kialakítása, megerősítése a következő órák készségfejlesztési feladata.

Példák
1. Az első tudatosítandó érték a **tá**

Megelőzően több, csak negyedértékkel kezdődő dalt tanítunk, majd figyeltetünk meg.

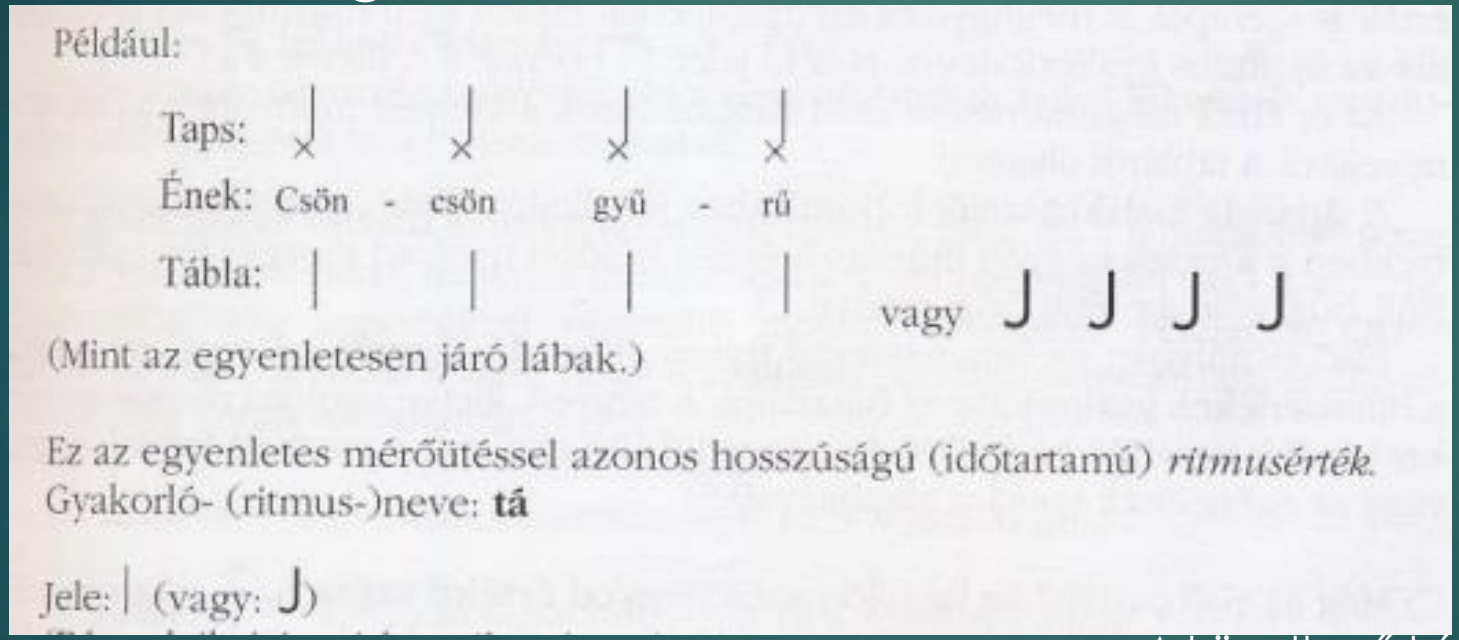
Például:

Taps: ♩ ♩ ♩ ♩

Ének: Csön - csön gyű - rű

Tábla: | | | | vagy ♩ ♩ ♩ ♩

(Mint az egyenletesen járó lábak.)

Ez az egyenletes mérőütéssel azonos hosszúságú (időtartamú) *ritmusérték.*
Gyakorló- (ritmus-)neve: **tá**

Jele: | (vagy: ♩)

A következő képkivágások forrása:
Ungár Istvánné (2012): A zenei ismeretek átadása. In: Réti, Döbrössy /szerk./ *Az ének-zene tantárgypedagógiája.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

2. Negyed szünet

Játékos mozgással, ikonikus ábrázolással figyeltetjük meg, hogy a csönd is része a ritmusnak.

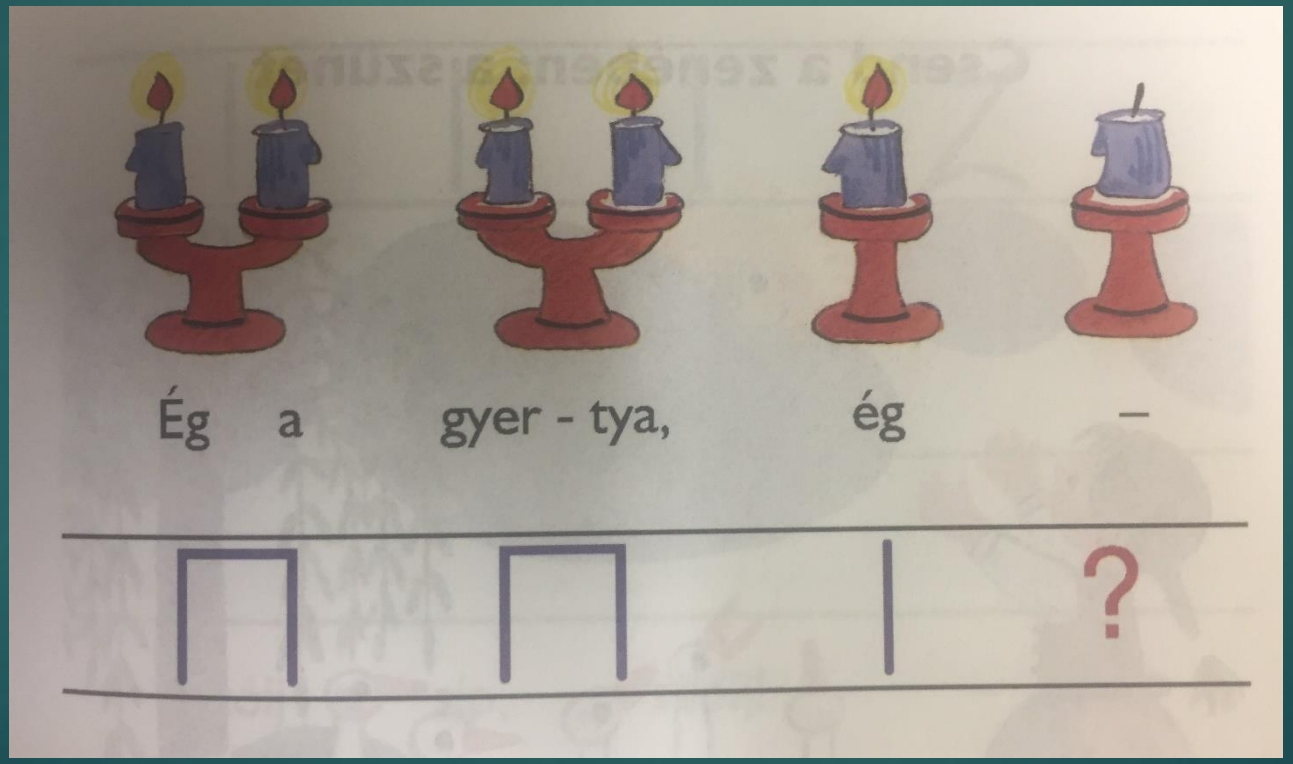

3. Fél és egész értékű szünet

Dalokban nem létezik, ezért a többszólamúság segítségével taníthatjuk.

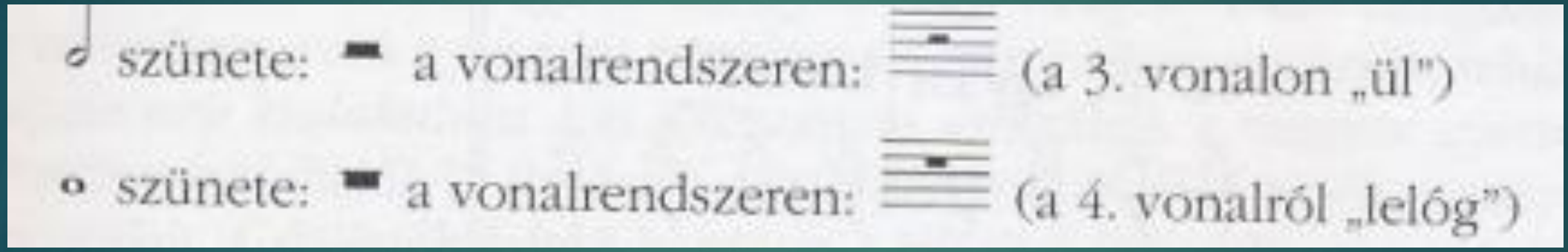

4. Ritmusképletek: szinkópa, éles, nyújtott

Mérőnek a nyolcad értéket alkalmazzuk, mivel csak így lehet pontosan kimérni:

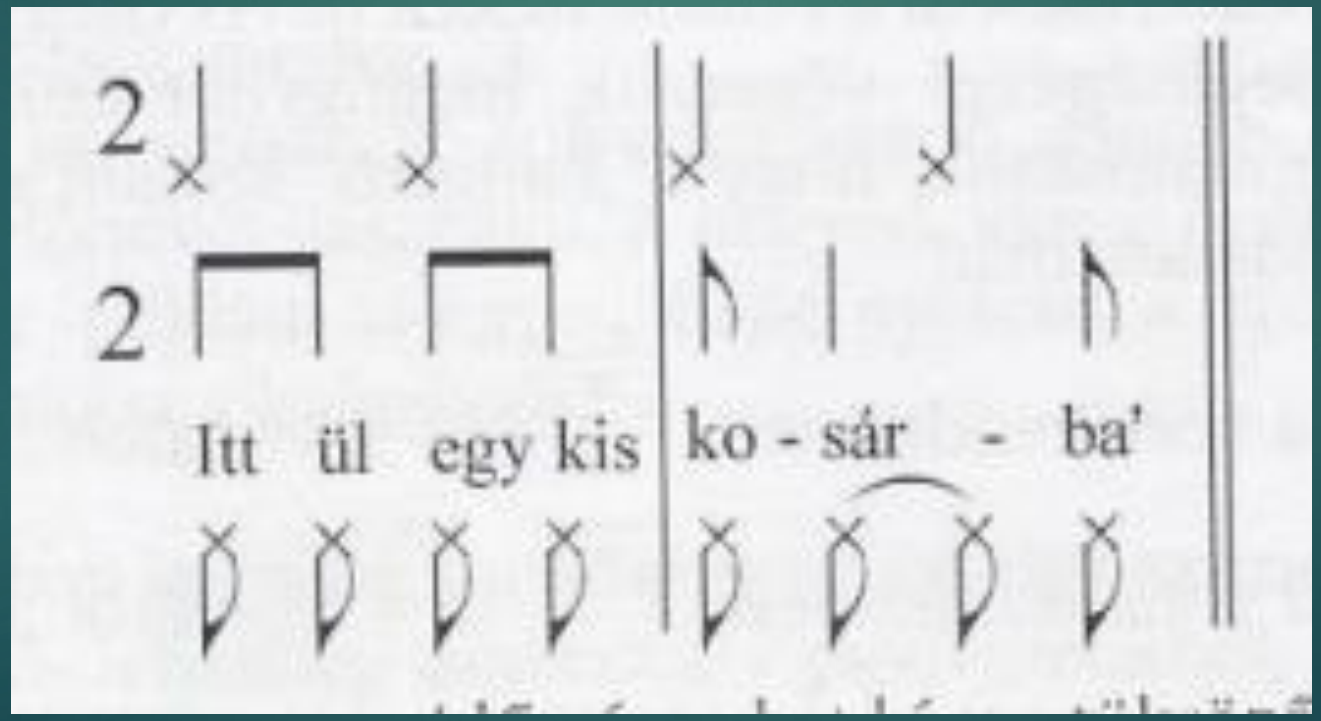

5. Ütemfajták

- Ld. Video: Mihalovics Csilla tanít, a ¾-es ütemet tudatosítja 4. osztályosoknak.